

ΠΟΙΗΜΑΤΙΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1608 ΣΕΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 19 Βυροκκικῷ κώδικι τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδλιανῆς βιβλιοθήκης, ἐν φ. 89^α, εὑρηται τὸ ἐξῆς ποιημάτιον*

Ποῦλι Κρητῶν Χάνδαξ ἢ πάρος οὖσ' εὐδαίμων
 δέρκων δυστυχέα· ἄρτι τῷ ἡδ' ἀθλίαν
 ὡς σφόδρ' ἄχθομαι κοῦκ ἀδακρυτί γε μὴν στοναχεύω
 βλασφήμων ἕνεκ' ἡδ' ἀρρενοφθούρων.

Ἵ πόποι ὦλλυσ' ἄρ' ἐκπέπληγμ' ἡδ' αὐ ὠδυρόμην.

Τίς μὴ γ' οἰμῶξει ἡδὲ κλαύσεται τοι;

Οἴχοντ' ἐλπίδες ἀγαθαί· εἴθ' ἔτσοιτό τοι ἐσθλόν·

ἄλγεα πάντα βροτοῖς ὕσα τε γιγνόμενα·

πλεῖστα δὲ μελαθρα τέθνακ' ἡδέ γε σώματα βροτῶν

αὐτογέων ἀνέρων ἡδ' ἐτέρων τε φίλων·

δέδρασαι μὴν ταυτά γε εἰκάδι ἄμφ' ἐνάτη τε,

τείρει δ' αὐ νυκτὸς πρώτη Μαΐοιο,

τείρει δ' αὐ ἐλαφηβολιῶνος νυκτὸς πρώτη τε

ἐννοσίγαιος φέρτατος ἡδ' ἐκπαγλότατός τε.

Ὁ τὸν κώδικα περιγράψας *Coxe** ἀνάγει μὲν αὐτὸν εἰς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ὡς ἐξῆς δὲ συνοψίζει τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιηματίου· *Threnodia de urbe quaedam Cretes inundatione, ut videtur, absumpta*. Ἄλλ' ἢ φωτογραφία, ἐξ ἧς ἀντέγραψα τὸ ποιημάτιον, μὲ πείθει, ὅτι ὁ κώδιξ εἶνε μεταγενέστερος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, γραφαῖς τὸν δέκατον ἕκτον. Τοῦ δὲ γεγονότος, εἰς δ' ἀναφέρεται τὸ ποιημάτιον, ἔχομεν ἐν αὐτῷ μνημονευομένην μόνην τὴν ἡμέραν, 29 Μαΐου,

2. δυατεχέα· ἀρτί 4. ἕνεκ' ἀρρενοφθούρων 5. ὦλλυς' 7. ἔτσοιτό τοι
 τέ 10. ἐτέρων 11. ταυτά γε ^{οὕτοι} εἰκάδια μηνάται 12. πρώται 13. ἐλα-
 φηβολιῶνος νυκτος 14. ἐκπαγλοτατός

* *Catalogi Codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae Pars prima* σ. 27-28.

(εἰκάδι ἀμφ' ἐνάτη... Μαΐου) καὶ τὴν ὥραν (νυκτὸς πρώτῃ), οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἔτος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐξευρίσκειται ἐκ δύο συμφωνούντων πρὸς ἀλληλα χρονικῶν σημειωμάτων. Τούτων τὸ μὲν ἕτερον, γεγραμμένον ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ κώδικος XLIV τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ Κολλεγίου τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἐκδοσθέντος ὑπὸ τοῦ *Coxe* ἐν τῷ *Catalogus mss. Collegii S. Trinitatis* σ. 18 ἔχει ὡδε· ἀφῆ' μηνὶ Μαΐου καθ' ἐγίνη σεισμος καὶ τὸ καστρότης (γρ. εἰς τὸ κάστρο τῆς) Κρίτις καὶ χαλασαὶ ἢ μισὶ χώρα. Τὸ δὲ ἄλλο σημείωμα, γραφέν ὑπὸ τοῦ Κρητὸς μοναχοῦ Γεωργίου Μαγγανάρη, ἔχει ὡδε· Μὴν Μαΐος καθ' ἐγήνην σεισμός μέγας ἐν τῇ νίσῳ Κρίτη ὥστε καὶ ἡ χώρα τοῦ Χανδάκου ἐχάλασε μερικῶς καὶ ἐπλάκωσεν πολλὴ λαὸν εἰς τὰς β' ὥρας τῆς νυκτὸς β^α ἑσπέρας. Ἔτους ζιζ' ἰνδ. ια' ἡλίου κύκλος ιζ' καὶ τῆς σελήνης ς', θεμέλιον κη' εἰς ἀφῆ'. Εὐρηταὶ δὲ τὸ σημείωμα τοῦτο ἐν τῷ τέλει τοῦ κώδικος 526 τῆς ἀγιορειτικῆς μονῆς Ἰσθῆρων¹. Ἀνεδημοσίευσά δὲ τὰ δύο ταῦτα χρονικὰ σημειώματα ἐν ταῖς ἐμαῖς Ἐνθυμήσεσιν², ὅπου καὶ ἐσημείωσα, ὅτι τὸ ζιζ' τοῦ δευτέρου σημειώματος πρέπει νὰ ἐπανορθωθῆ εἰς ζις'. Τὸ σημείωμα τοῦ Μαγγανάρη συμπίπτει καθ' ὁλοκληρίαν ὡς πρὸς τε τὴν ἡμερομηνίαν τῆς 29 Μαΐου καὶ τὴν ἐν νυκτὶ σεισμικὴν δόνησιν. Ὁμοίως δὲ συμπίπτουσι τὰ σημειούμενα ὑπὸ τοῦ Μαγγανάρη τοῦ Χανδάκου ἐχάλασε μερικῶς καὶ ἐπλάκωσεν πολλὴν λαὸν πρὸς τὰ τοῦ στιχουργήματος πλεῖστα δὲ μείλαθρα τέθνακ' ἠδέ γε σώματα βροτῶν.

Καὶ ἄλλοθεν δὲ δὲν εἶνε ἀγνωστος ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος σεισμός. Καὶ δὴ ὁ ἠγούμενος τῆς ἐν Gemnik τῆς Βοημίας Καρθουσιανῆς μονῆς Γεώργιος (Georgius Prior Gemnicensis, ordinis Carthusiani in Austria), παρατυχῶν κατὰ τὸν τότε χρόνον ἐν Κρήτῃ, μαρτυρεῖ, ὅτι τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1508 τὸ

¹ Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κωνσταντινῇ τῆς Ἀγγλίας. 1900. Τόμ. Β' σ. 164.

² Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Ζ', 1910, σ. 169 ἀρ. 168 καὶ 169.

Ἡράκλειον κατσεισέθη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ σφοδροῦ σεισμοῦ (Candia civitas crudeli terrae motu ex parte magna quassata fuit). Ἀφηγεῖται δὲ, ὅτι πλείσται ὄσαι οἰκίαι καὶ ἐκκλησῖαι τοῦ Ἡρακλείου ἢ καθ' ὄλοκληρίαν κατέπεσον ἢ διεσπάρησαν κατὰ τρόπον ἐπικίνδυνον. Τὰ δὲ θύματ' ἀνήλθον εἰς ἑξακόσια καὶ ὑπερέκεινα, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ τῶν εὐπατριδῶν, ὧν μεταξὺ καὶ ὁ μέγα τιμώμενος Βενετὸς καγκελλάριος Αἰνείας Καρπέντιος. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ἡγούμενον δὲν ἔπαθε μόνον τὸ Ἡράκλειον, ἀλλὰ καὶ ἡ Σιτεία, ὅπου κατέπεσε πλὴν πολλῶν οἰκιῶν καὶ τὸ φρούριον. Ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν νῆσον ὑπέστησαν ζημίας φρούριά τε καὶ κῶμαι¹.

Περὶ δὲ τῶν ἐν Ἡρακλείῳ συμβάντων κατὰ τὸν σεισμὸν ἔχομεν μακροτάτην καὶ ἐξαιρετὴν ἐπιστολὴν τοῦ κατ' ἐκεῖνος τοῦ χρόνου δουκὸς Κρήτης Ἰερωνύμου Δονάτου πρὸς τὸν ἐν Παταυίῳ φίλον Πέτρον Κονταρήνδον, γραφεῖσαν τῇ 15 Ἰουλίου τοῦ 1508. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὁ Δονάτος λέγει, ὅτι ὁ σεισμὸς συνέβη περὶ τὴν δευτέραν ἑσπερινὴν ὥραν (secunda fere noctis hora)², ἔγεινε δ' αἰσθητὸς μάλιστα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς βενετοκρατουμένης νήσου, τῷ Ἡρακλείῳ, ὅπερ μέρος μὲν κατεπτώθη, μέρος δὲ διεσεισέθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πλείσται ὄσαι τῶν οἰκιῶν διηνοιχθήσαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ῥηγμάτων, καὶ ἔχαινον οἱ τοῖχοι αὐτῶν, ἀπειλοῦντες τελείαν καταστροφὴν. Καὶ προηγῆθη μὲν τοῦ σεισμοῦ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τελεία ἡρεμία τοῦ τε ἀέρος καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ὁ οὐρανὸς ἦτο καθ' ὄλοκληρίαν ἀνέφελος καὶ γαλήνιος, ἀλλ' ὁ ἥλιος ἦτο ὠχρὸς καὶ οἶονεὶ ὑπὸ κονιορτοῦ κακαλυμμένος, καίπερ μὴ πνέοντος ἀνέμου. Ἀλλ' ἀμέσως πρὸ τοῦ σεισμοῦ ἠκούσθη μυκηθμὸς καὶ

¹ *Flaminius Cornelius Creta sacra*. Ἐν Βενετίῳ. 1755. Τόμ. Β' σ. 420 κ. ἔ.

² Περὶ τῆς ὥρας τοῦ σεισμοῦ δὲν συμφωνεῖ ὁ Δονάτος πρὸς τὸ ἀνωτέρω σιχοῦργημα. Ὁ μὲν δοῦξ τῆς Κρήτης λέγει τὸν σεισμὸν γινόμενον τὴν δευτέραν ἑσπερινὴν ὥραν, καθ' ἃ καὶ ἡ ἑτέρη τῶν ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐκείνου ἐκθέσεως ἐνθυμησῶν, ὁ δὲ ἀνώνυμος σιχοῦργὸς ἀνακριδέστερον, καθ' ἃ φαίνεται, ποιῶνται λόγον περὶ τῆς πρώτης τῆς νυκτός.

βρόμος καὶ κλαγγὴ οἶονεὶ ὄπλων συγκρουομένων πρὸς ἀλληλα. Φοβερὸς δὲ ὑπῆρξεν ὁ συσσεισμός τῶν οἰκιῶν, οἶονεὶ ἀναπαλλομένων, καὶ ἀποπνικτικὸς ὁ ἐγερθεὶς κονιορτός· διήρκεσε δ' ὁ σεισμός ὅσον χρόνον ἀπαιτεῖ ἢ διὰ ταχέων ἐκφώνησις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, καθ' ἣ ἐκφράζεται ὁ Δονάτος. Ἐν ᾧ δὲ ὁ δοῦξ προσεπάθει νὰ σώσῃ κατὰ τὸ δυνατόν ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, τὸ πλῆθος ἐξήλθεν ἐσπευσμένως εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες κατέκλυσαν, ὡς εἰ ἐπέκειτο ἐπίθεσις πολεμίων, τὴν ἐν τῇ πλατεῖα πύλην τῆς πόλεως, ἐξερχόμενοι μετ' ὄλολυγμῶν καὶ κραυγῶν ὀδυνηρῶν. Οἱ Λατῖνοι ἱερεῖς, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ ὄχλου πολλοῦ, περιέφερον ἐν λιτανείᾳ τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ τὸ ἀρτοφόριον καὶ μετ' ἀνημμένων λαμπάδων διήλθον ἐν μέσῳ ἰκαιοῶν τὴν νύκτα ἐν τῇ πλατεῖᾳ καὶ τῇ προαστείῳ τῆς πόλεως.

Εἶχον δὲ συρρεύσει τὰ πλῆθη κυρίως εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ τὴν ἀγορὰν, ἐπειδὴ ἡ μὲν διάδοσις διὰ τῆς κυρίας ὁδοῦ, τῆς λεγομένης Μεγάλῃς, ἦτο δύσκολος ἕνεκα τοῦ συνεσωρευμένου μεγάλου πλῆθους λίθων, δοκῶν καὶ ξύλων, ἀποτελούντων ὄρη ὀλόκληρα, καθ' ἣ λέγει ὁ Δονάτος, ἡ δὲ διὰ τῶν στενοτέρων ῥυμῶν διόδος ἦτο καὶ κινδυνώδης ἕνεκα τῶν ἐπικρεμασμένων διερρηγμένων τοίχων. Πράγματι μόλις τέσσαρες ἢ πέντε οἰκίαι εἶχον διατηρηθῆ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ὥστε νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ ἐν αὐταῖς οἰκησις ἄνευ ἐπισκευῶν. Ἐν τούτοις δ' ἠγγέλλετο, ὅτι τινὲς μὲν τῶν κατοίκων εἶχον ταφῆ ὑπὸ τὰ ἐρείπια, ἄλλοι δ' ἐξήγοντο ἐξ αὐτῶν ἡμιθανεῖς, μάλιστα δὲ γυναῖκες πολλαὶ μετὰ τῶν τέκνων, καὶ ἠκούοντο ἀδιάλειπτοι ὄλολυγμοὶ καὶ φωναὶ θρηνώδεις, ἐν ᾧ ἐνιαχοῦ τὰ ἐκ τῶν ἐρείπιων ἐκθαπτόμενα πτώματα ἐξεφέροντο ἐν μέσῳ δακρύων ἄνευ ἄλλης πομπῆς. Μόλις δὲ ἤρχισαν ἀναθαρροῦντες τὴν πρωίαν οἱ σεισμόπληκτοι, καὶ νέος σεισμός, ἐπισυμβὰς τὴν ὑστεραίαν, 30 Μαΐου, περὶ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, καίπερ οὔτε τὴν σφοδρότητα, οὔτε τὴν διάρκειαν τοῦ τῆς προτεραίας

ἔχων, ἐνέβχλεν εἰς μείζονα ταραχὴν τὰς ἐμφόδους ψυχάς. Ὁ φόβος δ' ἐκείνος ἠγάγκασε καὶ τὸν Δονᾶτον, ὅστις θαρρήσας εἶχεν ἐπιστρέψαι εἰς τὸ δουκικὸν παλάτιον, νὰ πεισθῆ εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις τῶν οἰκείων, ἐξελθόντων καὶ πάλιν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅπου διέτριψαν ἱκανὰς ἡμέρας, ἕως ἐξέλιπε πᾶσα ἀνησυχία.

Ὁ ἐπιστέλλων δοῦξ διηγεῖται κατόπιν τὰς φροντίδας αὐτοῦ περὶ ἐπανορθώσεως τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ ζημιῶν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τῆς ἐμπνεύσεως θάρρους εἰς τοὺς κατοίκους, παρορμηθέντας νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῶν ἀναγκαίων ἀνοικοδομήσεων καὶ ἐπισκευῶν. Ἦσαν δ' αἱ ζημίαι μεγάλαι μὲν, ἀλλ' οὐχὶ τοιαῦται, οἷας θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῆς σφοδρότητος τοῦ σεισμοῦ ἐν πᾶσι πολυανθρώπων καὶ πυκνῶς οἰκουμένη, ὅσον τὸ Ἡράκλειον. Ἐκ τῶν οἰκιῶν τριακόσιαι μόνον εἶχον καταστραφῆ τελείως, τῶν δ' ἐκκλησιῶν τρεῖς, ἄλλαι δ' ὑπέστησαν μεγάλην φθοράν. Ἦσαν δ' οἱ ναοὶ οὗτοι ὁ τοῦ πολιούχου τῆς νήσου Ἁγίου Τίτου, ὁ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὁ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ὁ τοῦ Σωτήρος καὶ ὁ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ, ναῶν λατινικῶν περικαλεστάτῳ καὶ μεγίστῳ, συναπτομένῳ μετὰ κοινοβίου, ὅστις ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸν Δονᾶτον περιδοξότατος τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολήν τοῦ καθολικοῦ δόγματος, κατέκειτο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἀρτοφόριον, φυλασσόμενον κατὰ τὸ παρὰ Λατίνοις ἔθος ἐντὸς λεπτῆς κρυσταλλίνης λειφανοθήκης ἀργυροδέτου. Καταχωσθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ μετὰ τοῦ ἐν ᾧ ἔκειτο εὐκτηρίου τοῦ ναοῦ ἠγωνίζοντο οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου νὰ ἐκσκάψωσι, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἐξηκολούθει ἀκόμη καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Δονᾶτος ἐπέστελλε πρὸς τὸν φίλον Κονταρηγόν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ὁ περισσόθρησκος δοῦξ τῆς Κρήτης, ὅστις διὰ μακρῶν ἐκφράζεται κατὰ τῆς ἐπικρατούσης ἐν Κρήτῃ βλασφημίας καὶ παραμελήσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, εἰς ἣν καὶ ἀπεδίδετο ἢ ἀπὸ

θεοῦ διὰ τοῦ σεισμοῦ τιμωρία¹, σημειώνει τὸ ἄξιον περιεργείας γεγονός, ὅτι, καίπερ πλείστον ὄσων ὑπαρχόντων ἐν Ἡρακλείῳ ἱερωμένων, οὐδείς αὐτῶν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐβλάβη ὑπὸ τῆς θεομηνίας ἐκείνης. Οὐχ ἴστων δ' ἄξιον σημειώσεως εἶνε καὶ τὸ ὅτι τὰ τείχη τῆς πόλεως οὐδεμίαν ὑπέστησαν βλάβην. Εἶνε δὲ τὸ πρᾶγμα τοσοῦτον μᾶλλον περιεργον, καθ' ὅσον ἐν ᾧ χρόνῳ συνέβη ὁ σεισμός τὰ τείχη ταῦτα ἐπεσκευάζοντο².

Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δονάτου ὁ σεισμός δὲν περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ Ἡράκλειον, ἀλλὰ συνεχλονήθη σύμπασα σχεδὸν ἡ Κρήτη. Σχεδὸν δὲ κατεστράφησαν ἡ Σιτεία καὶ ἡ Ἱεράπετρα³. Ἡ δὲ Πέθυμνα καὶ τὰ Χανία (Cydonia) συνεσεισθήσαν μόνον, ἀλλὰ δὲν κατεστράφησαν. Ἐπεξετάθη δ' ὁ σεισμός, καθ' ἃ διηγήθησαν εἰς τοὺς ἐν Κρήτῃ πλοῖα καταπλεύσαντα ἐκ τοῦ Αἰγαίου, μετὰ τῆς αὐτῆς μὲν σφοδρότητος εἰς τὰς νήσους μέχρι τῆς Εὐβοίας, μετ' ὀλιγωτέρας δὲ ὀρμῆς μέχρι τῆς Φρυγίας καὶ τῶν παρακειμένων νήσων. Αὐτὴ δὲ ἡ Κρήτη δὲν εἶχεν ὑποστῆ ὁμοίως σφοδρὰν σεισμικὴν δόνησιν ἀπὸ χρόνου μακροτάτου. Ὅμοίως δ' ἰσχυρὸς σεισμός ἐμνημονεύθη ὁ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δουκὸς Βίτου Κανάλη ἐν ἔτει 1304, ὅτε κατὰ σημειώσεις, ἃς εὔρεν ὁ Δονάτος, ἐν Ἡρακλείῳ ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τετρακιςχίλια ψυχαί⁴. Ἄλλ' ἀσθενέστεροι ὁμοῦς σεισμοὶ ἀναφέρονται

¹ Ἄξια παρατηρήσεως εἶνε ἡ περὶ τούτου ἑμοφωνία τοῦ καθολικοῦ ἐπιστολογράφου μετὰ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου στιχυουργοῦ βλασημίων *ἔρεκ'* ἢ δ' ἀρεοφθόρον.

² Ἴδε *Gerola Monumenti Veneti nell' Isola di Creta*. Ἐν Βενετία, 1906. Τόμ. Α' σ. 308.

³ Ἡβλ. περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱεραπέτρης *Gerola* (ἐνθ. ἀν. Τόμ. Α' σ. 244) καὶ *Σταυράκη* (Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης. Ἀθήνηαι. 1890 σ. 108) ἐν σημ., ὅπου ἀναγιγνώσκωμεν τάδε· «Κατ' αὐτὸν (τὸν σεισμόν τοῦ 1508) ἀνετράπη ἐξ ἄλοκλήρου καὶ ἡ μεγάλη πόλις Ἱεράπετρα, ἔκτοτε δὲ δὲν ἀνηγέρθη ἢ ὑπὸ τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἔκτασιν μικρᾶς κώμης μετὰ τοῦ μικροῦ φρουρίου».

⁴ Ἴδε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Δονάτου παρὰ *Flaminio Cornelius* ἐνθ' ἀν. σ. 408 κ. ε. Ἐξείδωκε δ' αὐτὴν ἐκείθεν καὶ πάλιν ὁ Α. Ν. Γιάνναρης (Περὶ Ἑρωτοκράτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις. 1887 σ. 10 κ. ε.).

μεταξὺ τοῦ 1304 καὶ 1508 οἱ τῶν ἐτῶν 1311, 1416, 1490 καὶ 1501¹.

Ὁ τε Ἄ. Ν. Γιάνναρης² καὶ ὁ Σταυράκης³ σημειοῦσιν, ὅτι κατὰ τὸν φοβερὸν σεισμόν τοῦ 1508 ἀπέθανον τριακοντακισχίλιοι ἄνθρωποι. Καὶ πρόθεν μὲν παρέλαβε τὴν εἰδησιν ταύτην ὁ Γιάνναρης ἀγνοῶν, οὐδὲ φαίνεται τὸ πλῆθος τῶν θανόντων συμβιβαζόμενον πρὸς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Δονάτου καὶ τὰς λοιπὰς ἀνωτέρω παρατεθείσας πηγὰς. Ἀλλὲ μεγάλη ὁμῶς πιθανότης ὑπάρχει, ὅτι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον παρέλαβε παρὰ τοῦ Ἰοδόκου⁴, ἐκτὸς ἂν τὴν μαρτυρίαν ταύτην εὗρῃ που ἐν ἀνεκδότῳ βενετικῷ χειρογράφῳ, οὗ δὲν ποιεῖται δυστυχῶς μνείαν, ἐπειδὴ περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφομένων χρονικῶν σημειωμάτων λέγει ῥητῶς τάδε: «Καταλέγοντες δὲ τὰ χρονογραφήματα ταῦτα ἔχομεν ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον ἐκδεδομένα καὶ γνωστὰ βοηθήματα, ἀλλὰ καὶ ἀνέκδοτα ἐνετικά χειρόγραφα».

¹ Γιάνναρη ἐνθ' ἀν. σ. 10. — Σταυράκη ἐνθ' ἀν. σ. 107 καὶ 108. — Ὁ Σταυράκης ἐνθ' ἀν. σ. 108 ἀνγράφει περὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1508 καὶ τάδε: «*Légit Josocus pròs Meggen (Voyage dans l'empire Othoman T. I. σ. 384: Incidit in terraemotus in annum D. M̄ 1508 (Idibus Julii) quo et ad 30.000 mortales extincti, sunt autem hic incommoda insula huic et hodie satis familiaria*». Ἐγὼ τοῦλάχιστον τοῦ Ἑλβετοῦ *Meggen* ἐν μόνον βιβλίον ἀνδρὸν ἀνκυφερόμενον πρὸς τῷ *Brunet* καὶ τῷ *Grässe* τὸ ἐπιγραφόμενον *Josocus a Meggen Patricii Lucernensis Peregrinatio hierosolimitana* καὶ ἐκδεδομένον ἐν Διλιγγῇ (*Dilingae*) τῷ 1580. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι πρέλαβεν ὁ Σταυράκης τὴν παραπομπὴν ταύτην σφαλερῶς ἀνκυγεγραμμένην ἐξ ἄλλου ἀγνώστου μοι βιβλίου, ὅπου τὸ μὲν σύγγραμμα τοῦ *Meggen* ἀνεγράφετο ἀνκρυθῶς γαλλιστί, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ συγγραφέως *Josocus a Meggen*, Ἰόδοκος (ὁ ἐκ) *Meggen*, πολιστατος πλησίον τῆς ἑλβετικῆς Λυκέρνης, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν περιεργὸν παρανόησιν, καθ' ἣν, τοῦ λατινικοῦ α ἐκληφθέντος ἀντὶ τοῦ γαλλικοῦ *a*, ἐνομήθη, ὅτι ἔχομεν διήγησιν τοῦ Ἰοδόκου ἀπευθονομένην πρὸς τινὰ ἄνδρα καλούμενον *Meggen*. Φανερά δὲ εἶνα καὶ ἡ μέχρις ἀκατανόητου παραφθορὰ τῶν λατινικῶν τοῦ Ἰοδόκου ἐν τῇ ἀνωτέρω παραθέσει, μιστῇ σφαλμάτων, καὶ ἐσφαλμένη ἡ χρονολογία τοῦ σεισμοῦ *idibus Julii*, καὶ μόνον ἐν γίνεται σαφές, ὅτι πιθανῶς ὁ Ἰόδοκος εἶνα ἡ μόνη πηγὴ περὶ τῆς ἐν τῷ σεισμῷ υπερβολικωτάτης βεβήτως ἀπωλείας τριακοντακισχιλίων ψυχῶν.

² Ἐνθ' ἀν. σ. 10.

³ Ἐνθ' ἀν. σ. 108.

⁴ Ἴδε ἀνωτέρω σημ. 1.

Ἐν δὲ τῷ ἀνωτέρῳ ἐκδοθέντι ποιήματι οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θυμάτων, λέγεται δὲ, ὡς εἶδομεν, μόνον πλεῖστα δὲ μείλαυθρα τέθνακ' ἠδὲ γε σώματα βροτῶν.

Τίς δ' ὁ ποιητὴς ἢ μάλλον ὁ δράστης τοῦ στιχουργήματος μένει ἄγνωστον. Ἐκδίδοντες δ' αὐτὸ ἐπηνωρθώσαμεν μόνον τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη τοῦ κώδικος. Πᾶσα δ' ἀπόπειρα πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀρρυθμοῦ μέτρου καὶ τῶν γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν σφαλμάτων τοῦ ποιητοῦ, παραπληροῦντος τοὺς στίχους διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἠδὲ κατὰ κόρον, θὰ ἦτο ματαιοπενία. Ὅπόσον εὐχαριστότερον θὰ ἦτο ἂν ὁ στιχουργὸς ἐθρήνηει τὴν συμφορὰν τοῦ Χάνδακος διὰ στιχουργήματος γεγραμμένου ἐν τῇ φυσικῇ γλώσσῃ ἣν ἐλάλει μετὰ τῶν οἰκείων μάλλον ἢ διὰ τοῦ καλωθεθρικοῦ ἐξαμβλώματος, δι' οὗ ἐπεχείρησε νάναρριχηθῆ εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλικῶνα.